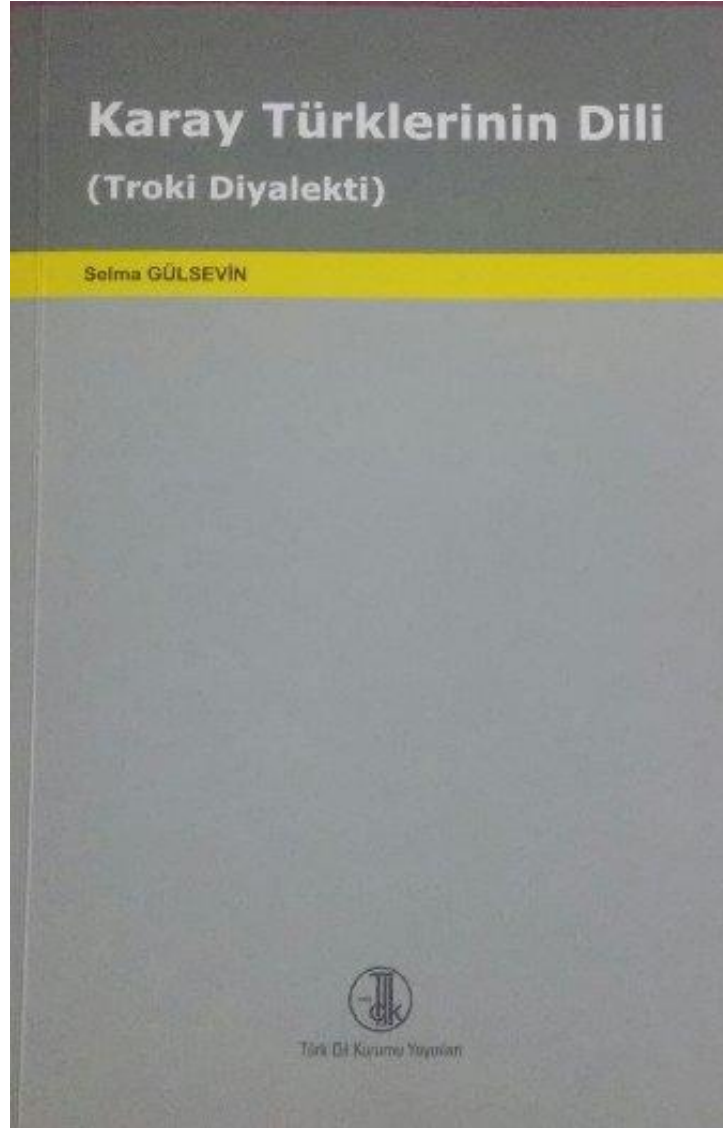

Selma GÜLSEVİN, Karay Türklerinin Dili (Troki Diyalekti), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2016, 534s., ISBN 978-975-16-3173-2

Dr. Şaziye DİNÇER BAHADIR, Ahi Evran Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, saziyedincer35@gmail.com

Kitap Hakkında Genel Bilgi

Günümüze kadar Türk dilinin pek çok lehçesi üzerinde farklı çalışmalar yapılmıştır ve bu çalışmalar hâlen sürmektedir. Kendi devletini kurup bir yazı diline sahip olan lehçeler üzerinde (Kazak, Özbek, Kırgız, Türkmen vd.) ayrıntılı çalışmalar yapılırken diğerleri üzerinde yapılan çalışmalar daha sınırlı kalmıştır. Bu çalışma, Karayların bugün kendileri ve dilleri yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olduğu için ve bu konuda sınırlı sayıda çalışma yapıldığı için hazırlanmıştır. Karayların Troki diyalektinin ele alındığı çalışmada Karaylar hakkındaki bilgiler bir araya getirilmeye ve dil özellikleri tespit edilmeye çalışılmıştır. 2014 yılında tamamlanan ve Türk Dil Kurumu tarafından 2016 yılında yayımlanan bu çalışma, sırasıyla Giriş [13-30], Dil İncelemesi [31-124], Sonuç [125-131], Metin [133-206], Aktarma [249-357] ve Dizin (Söz Dizini) [359-530] bölümlerinden oluşmaktadır. Kaynakça bölümü, çalışmanın sonunda yer almıştır.

Giriş Bölümü

Giriş bölümünde, Türk dilinin lehçelerinden birini konuşan bir Türk halkı olan Karay Türklerinin adı, tarihte ve günümüzdeki durumları, dinî inançları, yaşadıkları yerler ve nüfusları, Karay Türkçesi, Karayca ve Karaylar üzerinde yapılan çalışmalar ve çalışmada uygulanan yöntem hakkında bilgi verilmiştir. Günümüzde Karay Türklerinin daha çok Litvanya, Polonya, Kırım ve İstanbul'da yoğunlukta olduğunu bildiren Gülsevin, kendilerine Yahudi dedirtmedikleri gibi Museviliğin bir mezhebi tanımlamasını da kabul etmediklerini belirtir. Çalışmada, bütün dünyada elli bin kadar Karai inancında nüfusun olduğu bunların arasında kendini Türk olarak ifade edenlerin sayısının sadece iki bin kadar olduğu bildirilir. İncanın yanında sosyal hayata da değinen Gülsevin, Karailikte evlilik kurallarının çok katı olduğunu, akraba evliliğinin tercih edilmediğini, bunun da nüfusun azalmasında önemli bir rol oynadığını söyler. Karay Türkçesi başlığı altında Karaycanın ağızları ve bunlar arasındaki farklar, Karaycanın Türk lehçeleri tasniflerindeki yeri, Karayların kullandığı alfabeler hakkında ayrıntılı bilgi verilmiştir. Verilen bilgilerin bir kısmı kitaplardan, bir kısmı genel ağ ortamından ve bir kısmı da örnekte olduğu gibi yazarın kendi gözlem ve tespitlerinden oluşmuştur.

“14-16 Eylül 2007 tarihinde, Karayların “Orak Toy”u Litvanya, Polonya, Türkiye ve Kırım’dan katılımcularla Kırım’da (Akmescit, Gözleve ve Çuftakale) yapıldı. Bu toplantı; üzerlerinde çalışmakta olduğumuz Karayları, kültürlerini, dinlerini tanımakta son derece yararlı oldu. Şabbat günü Gözleve’deki kenesada yapılan ibadete de katıldık. Tora okumadan ve kenesaya girmeden önce bir tür abdest alındı. Erkekler giriş katında, kadınlar başları örtülü olarak bir üst katta, çocuklar da üçüncü katta ibadet ettiler. Elllerinde dua kitapları vardı. Din adamları olan “Hazan” yönetiminde hem İbranice hem Rusça hem de Karayca dualar edildi.” (s.19)

Dil İncelemesi Bölümü

Bu bölüm, incelenen metinlerden çıkarılan ses bilgisi, şekil bilgisi ve cümle bilgisi olmak üzere üç başlıktan oluşmuştur. Ses bilgisi başlığı altında Karaycanın ünlü

ve ünsüzleri, ses uyumları ve ses olayları incelenmiş ve örnekler sunulmuştur; seçilen örneklerin yanında Türkçe karşılıkları da yer almıştır. Şekil bilgisi bölümünde, isimden başlanarak sıfat, zamirler, zarflar, fiiller, bağlaçlar ve ünlemler ayrıntılı olarak incelenmiştir. Cümle bilgisi bölümünde, Leyla Karahan'ın *Türkçede Söz Dizimi* adlı eserinde uygulamış olduğu sınıflandırma ve tanımlamalar esas alınmış ve Karaycaya özgü dizim farklılıkları ortaya konulmuştur.

Sonuç Bölümü

Gülsevin bu bölümde, diğer Türk lehçelerinde karakteristik olmayan fakat Karaycada bulunan bazı ses, şekil, dizim, söz veya anlam özelliklerini yedi maddeyle özetlemiş, Karaycanın Türk lehçeleri arasındaki yeri ile ilgili önemli tespitlerde bulunmuştur.

“Karayca bugün Türkologlar tarafından bir Kıpçak lehçesi olarak verilegelmektedir. Bu doğru olabilir. Ancak, bazı durumlarda Karaycayı Kıpçakça değil de Oğuzca ile paralellik içinde görürüz yani Karaycadaki bazı özellikler Kıpçakçada olması gereken gibi değil, Oğuzcadaki gibi gelişmiş veya yerleşmiştir. Kıpçak gruplarının Oğuzca ile münasebetleri farklı olmuştur.” (s.127)

Karaycanın diğer Kıpçak lehçelerine göre farklılıklarını tespit eden yazar, söz varlığı ve ses özellikleri bakımından Oğuzca ile paralellik gösterdiğini söylemiş ve bu görüşünü örneklerle desteklemiştir.

Metin Bölümü

Bu bölüm, Karayca transkripsiyonlu metinler ve Türkiye Türkçesine aktarılmış metinler olmak üzere iki başlık altında toplanmıştır. Gülsevin, metinlerin seçimi ile ilgili şöyle açıklama yapar.

“Karaycanın dil özelliklerini belirlemeye çalışacağımız metinleri seçerken, şu içeriklerin bulunmasını öngördük: 1.Asırlardır kullanılan Karayca özelliklerin bulunacağı dinî metinler, 2.Edebî ürünlerden (şüirler, atasözleri) oluşan metinler, 3.Günümüzde ana dili olarak kullanılmasına yönelik olarak yeni kelimelerle kurulmuş cümlelerin bulunduğu metinler.” (s.28)

Yazar, bunlardan hareketle seçtiği yedi metnin önce transkripsiyonlu şeklini sonra da Türkiye Türkçesine aktarılmış şeklini verir.

Dizin Bölümü

Dizin bölümünde taranan metinlerde yer alan bütün kelimeler yer almıştır. Madde başı durumundaki kelimeler, koyu olarak belirginleştirilmiş ve ekleriyle birlikte metin içerisinde geçtikleri yerler gösterilmiştir.

boşat-: Günahları bağışlanmak
b. (I/844), (II/81)
b.-a (I/739)
b.-ğın (II/178), (II/23)
b.-ıyız (V/110)

Çalışmanın sonunda kaynakça bölümü yer alır. Gülsevin, kaynakçada sadece çalışmasında yararlandığı kaynakları değil konuyla ilgili olan eserleri de vermiştir.

Değerlendirme

Günümüze kadar farklı Türk topluluklarını ve yaşayan Türk lehçelerini ele alan birçok çalışma yapılmıştır. Lakin çalışmaların genellikle Müslüman Türk topluluklarına odaklandıklarını söylemek yanlış olmaz. Karaylar gibi inancı farklı olup bir devlete sahip olmayan topluluklarla ilgili çalışmaların sayısı sınırlıdır. Selma Gülsevin'in hazırlamış olduğu bu çalışma, bize Karay Türklerinin dili ile ilgili önemli bilgiler sunar. Bu çalışmada, aynı zamanda Karayların dinî inançlarını ve bu inançtan kaynaklanan uygulamalarını ve evlilik gibi sosyal hayatın içinden kimi konuları da bulmak mümkündür. Çalışma, bu yönüyle de alanda araştırma yapanlara rehberlik eder. Gülsevin, günümüze kadar yapılan çalışmaları bir süzgeçten geçirip özellikle Karaycanın dil özelliklerini ve bununla ilgili tespit edilemeyen ya da az bilinen yönlerini ortaya koymuştur. Kitapta izlenen yol ve yöntem bundan sonra yapılacak olan çalışmalara model olması bakımından da önemlidir. Günümüzde yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olan Karayların ve Karaycanın dili ile ilgili yapılan bu çalışmanın Türklük bilimine faydalı olmasını dileriz.